

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา : กรณีครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาระดับความเครียด และปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ในยุคปฏิรูปการศึกษา
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาของครู
3. เปรียบเทียบผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาของครู ที่มีเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงินต่างกัน
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางเศรษฐกิจ กับ ผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา ของครู

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังกัดกรมสามัญศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ผู้วิจัยเลือกใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % และใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 519 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถามทั้งหมด 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อ คือ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน สถานะทางการเงิน

ตอนที่ 2 แบบวัดระดับความเครียด ใช้แบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่ผลต่อความเครียดของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย ปัจจัยทั่วไป จำนวน 3 ด้าน คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในที่ทำงาน และปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือของแบบสอบถาม ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหาโดยอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 66 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟาของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา .98 โดยแบบสอบถามด้านปัจจัยทั่วไป มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 แบบสอบถามปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .97 จากนั้นจึงนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 600 ชุด จากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ 519 คน ได้รับคืน 550 ฉบับ แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 507 ชุด คิดเป็นร้อยละ 84.5 ของแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด และร้อยละ 97.69 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติ ดังนี้ วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าความถี่ และร้อยละ วิเคราะห์ระดับความเครียด โดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา โดยใช้สถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

วิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิบัติการ ศึกษาศึกษาของครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงิน ต่างกัน โดยใช้สถิติ t -test และ F -test (ใช้ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่ม) และทดสอบรายคู่โดยใช้สถิติ t -test

วิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของ ครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถิติ ความถี่ และ ร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.50) และเป็นเพศชาย (ร้อยละ 32.50) ด้านอายุ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 45 ปี (ร้อยละ 54.60) รองลงมา คือ อายุระหว่าง 46 – 55 ปี (ร้อยละ 35.50) ด้านอายุราชการ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20.1 – 30 ปี (ร้อยละ 50.50) รองลงมามีอายุราชการอยู่ระหว่าง 10.1 – 20 ปี (ร้อยละ 27.40) ด้านสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่สมรสแล้ว (ร้อยละ 70.20) รองลงมามีสถานภาพสมรสโสด (ร้อยละ 23.1) ด้านระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 80.90) รองลงมาคือระดับปริญญาโท (ร้อยละ 16.00) ด้านรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท (ร้อยละ 58.00) รองลงมา มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท (ร้อยละ 28.20) ด้านสถานะทางการเงิน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ (ร้อยละ 51.70) รองลงมา มีรายได้พอใช้และเหลือเก็บ (ร้อยละ 23.30)

2. ระดับความเครียดของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ร้อยละ 56.80) รองลงมามีความเครียดสูงกว่าระดับปกติเล็กน้อย (ร้อยละ 20.50) และโดยรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับความเครียด อยู่ที่ 13.80 ซึ่งจัดอยู่ในระดับความเครียดปกติ

3. ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากการวิจัยพบว่าปัจจัยทั่วไปมีผลต่อความเครียดของครูน้อย ($\bar{X} = 2.38$) โดยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงานมีผลต่อความเครียดของครูมากที่สุด ($\bar{X} = 2.70$) รองลงมา คือ

ฐานะทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 2.39$) ส่วนปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษามีผลต่อความเครียดของครูปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) โดยด้านการประกันคุณภาพทางการศึกษามีผลต่อความเครียดของครูมากที่สุด ($\bar{X} = 3.41$) รองลงมาคือด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนสำคัญที่สุด ($\bar{X} = 3.22$)

ครูที่มีคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด ในด้านปัจจัยทั่วไปมากที่สุด เป็นเพศชาย ($\bar{X} = 2.45$) อายุอยู่ระหว่าง 31 – 45 ปี ($\bar{X} = 2.46$) มีอายุราชการ 10.1 – 20 ปี ($\bar{X} = 2.51$) สถานภาพสมรสแยกกันอยู่ ($\bar{X} = 2.83$) ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 2.62$) รายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X} = 2.51$) และสถานะทางการเงิน มีรายได้ไม่พอใช้และมีหนี้ ($\bar{X} = 2.88$)

ครูที่มีคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในด้านการปฏิรูปการศึกษามากที่สุด เป็นเพศหญิง ($\bar{X} = 3.26$) อายุต่ำกว่า 30 ปี ($\bar{X} = 3.39$) มีอายุราชการ 10.1 – 20 ปี ($\bar{X} = 3.32$) สถานภาพสมรส สมรสแล้ว ($\bar{X} = 3.24$) ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.43$) รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ($\bar{X} = 3.38$) และสถานะทางการเงิน มีรายได้ไม่พอใช้และมีหนี้ ($\bar{X} = 3.53$)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียด กับปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดด้านปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา ของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั่วไปด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในที่ทำงาน และ ปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การประกันคุณภาพการศึกษา และการวิจัยในชั้นเรียน มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

5. การเปรียบเทียบผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา ของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มี เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่างกันประเมินผลปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียดไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่มีสถานะทางการเงินต่างกัน ประเมินผลของปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า ครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้ ไม่พอใช้และมีหนี้ กับครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ พอใช้และเหลือเก็บ ประเมินผลของปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ กับครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ และเหลือเก็บ ประเมินผลของปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา พบว่า ครูที่มี เพศ อายุราชการ และสถานภาพสมรส ที่ต่างกัน ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาที่มีต่อความเครียด ไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่มี อายุ ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงินที่ต่างกัน ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา ที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบความแตกต่าง รายคู่ ด้านอายุ พบว่า ครูที่มีอายุระหว่าง 46 – 55 ปี กับ ครูที่มีอายุต่ำกว่า 30 และ ครูที่มี อายุระหว่าง 31 – 45 ปี ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี กับครูที่มีการศึกษาระดับ ปริญญาโท ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และด้านสถานะทางการเงิน พบว่า ครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้ ไม่พอใช้และมีหนี้ ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาที่มีต่อความเครียด แตกต่างกับ กลุ่มตัวอย่างที่มี สถานะทางการเงินพอใช้ พอใช้และเหลือเก็บ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

และครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้ ประเมินผลของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาที่มีต่อ ความเครียด แตกต่างกับ ครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ และเหลือเก็บ อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ด้าน เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงิน กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัย ด้านการปฏิรูปการศึกษา

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับผลที่มี ต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับผลที่มีต่อความเครียด ของปัจจัยทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา สถานะทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับ ผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วน เพศ อายุราชการ สถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัย
ด้านปฏิรูปการศึกษายังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

สาเหตุที่ทำให้ครูเกิดอาการเครียดมากที่สุดได้แก่ภาระงานมีมากเกินไป ในขณะที่
เวลาไม่น้อย คิดเป็น ร้อยละ 31.76 รองลงมาคือ มีความคิดเห็นขัดแย้ง การไม่ร่วมมือกันของ
ผู้ร่วมงาน ร้อยละ 18.34 และกังวลว่างานที่ทำมีปัญหา ไม่มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 12.13

วิธีแก้ไขอาการเครียดของครูมากที่สุด คือ พักผ่อน นอนหลับ นั่งสมาธิ อาบน้ำ
ร้อยละ 29.78 รองลงมาคือ ดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือ ร้อยละ 27.61 และ ปรึกษากับคนที่
เข้าใจ, เพื่อน, ครอบครัว ร้อยละ 16.37

ความต้องการของครูในการให้หน่วยงานช่วยแก้ไขความเครียด คือ จัดให้มีการปรึกษา
หารือในหน่วยงาน ให้กำลังใจ แก่ครูร้อยละ 15.58 รองลงมาคือจัดหาเครื่องออกกำลังกาย และ
จัดให้กิจกรรมสันทนาการร้อยละ 14.60 และ ลดจำนวนนักเรียนลงในแต่ละชั้น ร้อยละ 9.47

ครูมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในเรื่องของการปฏิรูปการดังนี้ คือ ควรมี
การจัดโครงสร้างและนโยบายในการบริหารงานให้ชัดเจน และ ชี้แจงให้บุคลากรในหน่วยงาน
ทราบอย่างทั่วถึง คิดเป็นร้อยละ 5.72 หน่วยงานควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมให้ครูได้มี
ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในทุกด้าน คิดเป็นร้อยละ 3.75 การดำเนินการเรื่องของการปฏิรูปการ
ศึกษาควรค่อยเป็นค่อยไป คิดเป็นร้อยละ 3.16 การปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา ไม่ควร
กำหนดเกณฑ์การพัฒนาของงาน คิดเป็นร้อยละ 2.96 และ ผู้บริหารทุกระดับควรลดความ
เห็นแก่ตัวลง และ มีความจริงใจกับครูผู้สอนมากยิ่งขึ้น คิดเป็นร้อยละ 1.58

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความเครียดของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ในยุคปฏิรูป
การศึกษา ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ระดับความเครียดและปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา
กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

ระดับความเครียด

จากผลการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่มีระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์ปกติ หรือจัดอยู่ใน
ระดับต่ำ ร้อยละ 56.80 รองลงมาคือมีความเครียดอยู่ในระดับสูงกว่าปกติเล็กน้อย หรือในระดับ
ปานกลาง ร้อยละ 20.50

ซึ่งศูนย์สุขภาพจิตเขต 10 (2543) ได้ให้ความหมายของความเครียดในเกณฑ์ปกติไว้ว่า คนที่มีความเครียดในระดับนี้ สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ความเครียดในเกณฑ์ปกตินี้มีความหมายตรงกับความเครียดในระดับต่ำ ดังที่ ซูทิติย์ ปานปรีชา (2529) ให้ความหมายของความเครียดระดับต่ำไว้ว่า เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดอยู่เล็กน้อย ถือว่าเป็นภาวะปกติที่พบได้ในชีวิตประจำวันของทุกคน ขณะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นครูส่วนใหญ่จึงมีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับกับการศึกษาของเทพวัลย์ สุชาติ (2530) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โดยศึกษากับนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลฝ่ายกายของรัฐ พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ และสอดคล้องกับการศึกษาของพรทิพย์ วิโรจน์แสงอรุณ (2528) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า พยาบาลในโรงพยาบาลชุมชนส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมานานพอสมควร และมีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งล้วนแต่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมาด้วยกันทั้งนั้น เมื่อต้องเผชิญกับสภาวะความเครียด จึงสามารถปรับตัวได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Lewis (1992) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด ปฏิกริยาของร่างกาย และพฤติกรรมที่สนองตอบ เมื่อเกิดความเครียดและกลวิธีการปรับตัวเมื่อเกิดความเครียด พบว่า การใช้ประสบการณ์ในการทำงาน การพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง การพูดคุยปรึกษาเพื่อนร่วมงาน จะช่วยลดภาวะความเครียดได้ และเป็นสิ่งที่ดี เพราะครูสังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าครูมีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดี อันจะส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษา ถ้าหากมีนโยบายที่ชัดเจน มีแนวปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นรูปธรรม ก็จะประสบผลสำเร็จ เพราะความเครียดในระดับต่ำนี้ กรมสุขภาพจิต (2541) ได้อธิบายไว้ว่า จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น มีประสิทธิภาพในการทำงาน การแก้ไขปัญห

แต่ผลวิจัยในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับ การศึกษาของพรณทิพย์ เพชรรัชตะชาติ (2529) ที่ศึกษาความเครียดของอาจารย์พยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่พบว่าอาจารย์พยาบาลมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาของ Fontana and Abbuserie (1993) ที่ศึกษา

ความเครียดของครูระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่า ร้อยละ 72.6 ของครูมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของชุมพรศรี จัทรปิยานนท์ (2538) ที่ศึกษาความเครียดของครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่ามีครูความเครียดอยู่ในระดับสูง ซึ่งผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกันนี้อาจเป็นเพราะ เครื่องมือที่นำมาวัด เกณฑ์ในการประเมิน สถานที่ และ การวัดในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ส่วนความเครียดในระดับสูงกว่าปกติเล็กน้อย ศูนย์สุขภาพจิตเขต 10 (2543) ได้ให้ความหมายว่า คนที่มีความเครียดในระดับนี้ แสดงว่ากำลังมีปัญหาบางอย่างที่ทำให้ไม่สบายใจ ความเครียดระดับนี้อาจทำให้มีอาการผิดปกติทางร่างกาย และ จิตใจ ได้

ความเครียดในระดับสูงกว่าปกตินี้มีความหมายตรงกับความเครียดในระดับปานกลาง ที่ชูทิพย์ ปานปรีชา (2529) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจต่อสู้กับความเครียดที่มี แสดงออกให้เห็นโดยมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของร่างกายความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ความเครียดระดับปานกลางนี้เป็นสัญญาณเตือนภัยว่ามีความเครียดมากกว่าปกติ ต้องรีบหาทางขจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด หรือผ่อนคลาย ถ้าปล่อยให้ความเครียดเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดพยาธิสภาพของร่างกายและจิตใจ เกิดโรคต่าง ๆ การดำเนินชีวิตประจำวันเสียไป ทำให้การทำงานเลวลง หรือผิดพลาดได้ จะเห็นได้ว่าครูจำนวนร้อยละ 20.5 มีความเครียดในระดับปานกลาง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ควรละเลย เพราะถึงแม้ว่าจะไม่เป็นระดับความเครียดของครูส่วนใหญ่ แต่ก็เท่ากับครูจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแล้ว ย่อมกระทบทั้งต่อตัวครูที่มีความเครียด และหน่วยงาน ผู้ร่วมงาน รวมถึงงานที่ทำก็จะไม่ได้ผลดีด้วย ในขณะที่เดียวกันความเครียดในระดับปานกลาง หากไม่ได้รับการแก้ไข ป้องกัน ไม่ให้ระดับความเครียดพัฒนาไปอยู่ในระดับสูงขึ้น อาจจะทำให้ประสิทธิภาพของการทำงานลดลงได้ ดังการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเครียดกับประสิทธิภาพในการทำงานของ Robbin (1986) ที่พบว่า ความเครียดในระดับปานกลาง ถ้าดำรงอยู่นานเกินไป ก็จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพของงานลดลง

ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียด พบว่า ในส่วนของปัจจัยทั่วไปโดยรวมมีผลต่อความเครียดของครูอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏว่า ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน มีผลกระทบต่อความเครียดของครูมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของศิริอนันต์ จูทะเดมีย์ (2523) ที่ศึกษาความเครียดของอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร พบว่า สัมพันธภาพในหน่วยงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิด

ความเครียดในอาจารย์พยาบาล และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พีระ ครีกครั้นจิต (2529) ได้สำรวจความเครียดและปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขต การศึกษาส่วนกลาง กับเขตการศึกษา 5 ที่สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ปัจจัยด้านสภาพทางสังคม และ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดในครูที่สังกัดในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง นอกจากนั้นยัง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Partt (อ้างใน ชุมพรศรี จัตรปิยานนท์, 2538) ได้ทำการ ศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดของครูในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ร่วมงานไม่ดี เป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้ครูเกิดความเครียด

จากการที่ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงานมีผลต่อความเครียดของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา มากกว่าสัมพันธภาพในครอบครัว และ ฐานะทางเศรษฐกิจนั้น อาจเป็นเพราะว่า ครูสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ และจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ แตกต่างกัน เมื่อทำงานร่วมกัน ต่างก็มีแนวการทำงานที่ไม่เหมือนกัน มีความคาดหวังซึ่งกันและ กันสูง ซึ่งจะทำให้เกิดความเครียดขึ้นได้ ดังที่ Gupta (อ้างในประชุม โพธิกุล, 2529) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ครูเกี่ยวข้อง เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเครียดให้กับครู

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นของครู และ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ครูต้องผ่านการประเมินจากหน่วยงานภายนอกและภายใน นอกจากนั้นยังมีโครงการพัฒนาครู ดีเด่น ครูต้นแบบ ครูเครือข่าย อาจทำให้ครูเกิดการแข่งขัน อันจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ ครูมีสัมพันธภาพในที่ทำงานไม่ดี และทำให้ครูเกิดความเครียดได้ ซึ่งนางวัชรินทร์ ผดุงพจน์ ครูต้นแบบปี 2542 (คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา , 2543) กล่าวว่า ปัญหาของการดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิรูปของครูต้นแบบ ก็คือ ความเครียดในการ ทำงาน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจของครูบางส่วนในโรงเรียน

ในส่วนของปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษานั้น โดยรวมมีผลต่อความเครียดของครูใน ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประกันคุณภาพการศึกษามีผลต่อ ความเครียดของครูมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่เป็น ผู้นำในการปฏิรูปการศึกษา และได้ดำเนินการ ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพทาง การศึกษามาตั้งแต่ พ.ศ. 2541 มีการสนับสนุนให้โรงเรียนทุกโรงเรียนทุกโรงในสังกัด ดำเนินการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน และประเมินตนเองเพื่อพัฒนา อย่างต่อเนื่อง และพร้อมรับการประเมินภายนอก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาโรงเรียนแกนนำ ในการประกันคุณภาพการศึกษา จัดระบบติดตามและประเมินผลการประกันคุณภาพการศึกษา

ของโรงเรียนในสังกัด และมีการจัดอบรมผู้บริหารและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพ ในสถานศึกษา เพื่อขยายผลไปยังโรงเรียน ซึ่งเป็นผลให้ครูในสังกัดกรมสามัญศึกษาต้อง เตรียมพร้อมรับการประเมินทั้งจากภายในภายนอก ทำให้มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการทำงาน เพราะต้องกังวลเสมอว่า ผลการประเมินจะผ่านหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Needle et al. (1981) ที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุของความเครียดของครู พบว่า ความไม่มีความปลอดภัยในการทำงานเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูเกิดความเครียด การประกันคุณภาพการศึกษา จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูเกิดความเครียดในยุคลปฏิรูปการศึกษามากที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียด กับปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษาของครูสังกัด กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับความเครียดด้านปัจจัยทั่วไป ซึ่งได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในที่ทำงาน และปัจจัยด้านการปฏิรูปศึกษา ซึ่งได้แก่ การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประกันคุณภาพทางการศึกษา การวิจัยชั้นเรียน อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติ ที่ระดับ .01 ในยุคเริ่มต้นของการปฏิรูปการศึกษานี้ ครูต้องเปลี่ยนบทบาท จากการเป็นครูผู้สอน มาเป็นครูนักวิจัย ครูผู้ทรงความรู้ทางวิชาการในทุกด้าน ต้องมีความกระตือรือร้น พัฒนาความรู้ ขีดความสามารถอยู่เสมอ เผชิญกับการเร่งงาน ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เผชิญกับความคาดหวังของ ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน ผู้ปกครองนักเรียน สังคมรอบข้าง และ เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาเพิ่งเริ่มต้น จึงทำให้นโยบาย แผนงาน การปฏิบัติยังไม่มีความแน่นอน ส่งผลให้ครูเกิดความกังวล ไม่แน่ใจในความถูกต้องของงานที่ตัวเองรับผิดชอบ ไม่มั่นใจในบทบาทของตัวเอง ไม่มั่นใจ ในนโยบาย แผนงานที่ส่งมาให้ปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ครูเกิดความเครียดได้

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชุมพรศรี จัตราพิยานนท์ (2538) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความเครียดของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในหน่วยงาน ลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับความเครียดของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และการศึกษาของณัฐกานต์ ภาณุมาศ (2541) ได้ศึกษาความเครียดของอาจารย์อุตสาหกรรมศึกษา ในสถาบันราชภัฏ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของ

อาจารย์อุตสาหกรรมศึกษา ได้แก่ ด้านสัมพันธภาพในหน่วยงาน ไม่มีโอกาสร่วมในการตัดสินใจ และการไม่มีอิสระในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Price (1971) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นกับครูเกิดจากความไม่พึงพอใจในการทำงาน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของของจิระพร อุดมกิจ (2539) ซึ่งได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากรคอมพิวเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความเครียดที่มีสาเหตุจากปัจจัยในการทำงานของบุคลากรคอมพิวเตอร์ในด้านตัวงาน ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านความสำเร็จ และความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในการปฏิบัติงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศขององค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเครียดทั่วไป

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า สาเหตุของความเครียดในการทำงานนั้นมาจากหน่วยงาน องค์การ ผู้บังคับบัญชา มีการเปลี่ยนแปลงในองค์การ หรือทิศทางในการทำงาน ปริมาณงานที่ทำมีมากเกินไป การตัดสินใจในการทำงาน กลัวความผิดพลาดในการทำงาน การทำงานแข่งกับเวลา ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ญาติมิตร ครอบครัว และความกดดันภายใน ความคาดหวังในตนเองมีมากเกินไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith (1993) ซึ่งแบ่งสาเหตุของความเครียดในการทำงาน ว่ามี 3 ประเภท คือ ปริมาณงานที่มีมากเกินไป ยากเกินไป ความรับผิดชอบในการทำงาน ได้แก่ บทบาทของงานที่คลุมเครือ ขอบเขตของงานไม่ชัดเจน เกิดความขัดแย้งในบทบาทเมื่อมีความขัดแย้งในหน้าที่การงานกับคนอื่น และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน

และ Cooper and Marshall (1976) ได้อธิบายว่าสาเหตุของความเครียดในการทำงานนั้นมีที่มา 6 แหล่ง ได้แก่ ปัจจัยในตัวงาน คือ งานมากเกินไป บทบาทในองค์การไม่ชัดเจน การพัฒนาอาชีพ ได้รับการส่งเสริมมากหรือน้อยเกินไป โครงสร้างของบรรยากาศขององค์การ คือ นโยบายขององค์การที่เคร่งครัด พฤติกรรมของผู้บังคับบัญชา ขาดการให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ สัมพันธภาพในที่ทำงาน เช่น การมีปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้า ลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน และแหล่งภายนอกองค์การ ได้แก่ ปัญหาครอบครัว วิกฤตการณ์ในชีวิต สมาชิกในครอบครัวมีความขัดแย้ง ปัญหาการเงินขาดความสมดุลกับความต้องการ นอกจากนั้น Cooper and Davidson (1991) ยังได้อธิบายว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเครียด ได้แก่ ปัจจัยจากการทำงาน เช่น หน้าที่ความรับผิดชอบ การสนับสนุนในหน่วยงาน สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน และปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน เช่น สัมพันธภาพในครอบครัว การสนับสนุนจากผู้สมรส ความปลอดภัยของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ

3. เปรียบเทียบผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา ของครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีเพศ อายุ อาวุธราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และ สถานะทางการเงินต่างกัน

เพศ

ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความเครียดในด้านปัจจัยทั่วไปและด้านปฏิรูปการศึกษา ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิกุล ประทีปพิชัย (2540) ได้ทำการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5 พบว่า ศึกษานิเทศน์ที่มีเพศต่างกัน มีความเครียดไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐกานต์ ภาณุมาศ (2541) ได้ศึกษาความเครียดของอาจารย์ อุดสาหกรรม ศึกษาในสถาบันราชภัฏ พบว่า อาจารย์อุดสาหกรรมที่มีเพศต่างกันมีความเครียดไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fontana and Abouserie (1993) ได้ทำการศึกษาความเครียดของครูโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเครียดอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

แต่ผลการวิจัยในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับ การศึกษาของ จิระพร อุดมกิจ (2539) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของพนักงานคอมพิวเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พนักงานคอมพิวเตอร์ที่มีเพศต่างกัน มีความเครียดแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องนี้ อาจเป็นเพราะความแตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะงานที่รับผิดชอบ และเครื่องมือที่ใช้วัด

จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิงมีความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปและด้านปฏิรูปไม่แตกต่างกัน นั้นอาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันเพศชาย หญิงมีความเสมอภาคกันในด้านของความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และ ครอบครัว และในยุคปฏิรูปการศึกษา งานที่ครูเพศชายและเพศหญิงได้ทำนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านของความยากง่าย ปริมาณงาน ความกดดันทั้งจากภายในและภายนอก เป็นต้น

อายุ

ในด้านปัจจัยทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความเครียดด้านปัจจัยทั่วไป ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐกานต์ ภาณุมาศ (2541) ได้ศึกษาความเครียดของอาจารย์อุดสาหกรรมศึกษาในสถาบันราชภัฏ พบว่า อาจารย์อุดสาหกรรมที่มีอายุต่างกันมีความเครียดไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าส่วนใหญ่ครูมีอายุอยู่ในวัยที่เป็นผู้ใหญ่จึงทำให้มีวุฒิทางอารมณ์สูง มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ การมองปัญหาและการปรับตัว ต่อปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว และ สัมพันธภาพในที่ทำงาน จึงไม่แตกต่างกัน

แต่ในส่วนของการวิจัยการปฏิรูปการศึกษานั้น ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความเครียดในด้านนี้แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของพรณทิพย์ เพชรรัชตะชาติ (2529) ซึ่งทำการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของอาจารย์พยาบาล ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า อาจารย์พยาบาลที่มีอายุต่างกันมีความเครียดแตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Esbridge (อ้างใน ธารีกุล คัมภีร์คุปต์, 2535) ที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุความเครียดของครูและ รายงานไว้ว่า ครูที่มีช่วงอายุต่างกันจะมีความเครียดแตกต่างกันซึ่งระดับความเครียดนั้นขึ้นอยู่กับระดับอายุ

ปัจจัยด้านอายุนี้ Maslach (อ้างใน ณัฐกานต์ ภาณุมาศ, 2541) ได้อธิบายไว้ว่า บุคคลที่มีอายุมากขึ้น จะมีประสบการณ์กับบุคคลหลายประเภท มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้น มองชีวิตกว้างไกลขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ดีกว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งสนับสนุน ผลการวิจัยในครั้งนี้ว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความเครียดแตกต่างกัน

ซึ่งในยุคปฏิรูปการศึกษา การที่ครูที่มีอายุต่างกัน มีความเครียดแตกต่างกันนั้น เมื่อพิจารณาความแตกต่างรายคู่ พบว่าครูที่มีต่ำกว่า 30 ปี และ อายุระหว่าง 31 – 45 ปี กับ ครูที่มีอายุระหว่าง 46 – 55 ปี มีความเครียดแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Esbridge (อ้างใน ธารีกุล คัมภีร์คุปต์, 2535) ที่พบว่า ครูที่มีช่วงอายุ 31 – 44 ปี มีระดับความเครียดสูงกว่า 45 ปี ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูที่มีช่วงอายุนี้นี้ จะมีความเชื่อมั่น และมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ยากต่อการปรับตัวให้เข้ากับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไป

อายุราชการ , สถานภาพสมรส

จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุราชการต่างกัน มีความเครียดในด้านปัจจัยทั่วไป และด้านปฏิรูปการศึกษาไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐกานต์ ภาณุมาศ (2541) ได้ศึกษาความเครียดของอาจารย์อุตสาหกรรมศึกษาในสถาบันราชภัฏ พบว่า อาจารย์อุตสาหกรรมที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความเครียดไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของนิกุล ประทีปพิชัย (2540) ได้ทำการศึกษาดัชนีที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5 พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานไม่มีผลทำให้ศึกษานิเทศก์มีความเครียดแตกต่างกัน

ส่วนครูที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน จากผลการวิจัยพบว่า มีความเครียดด้านปัจจัยทั่วไป และด้านปฏิรูปการศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญภา อนุชิตวงศ์ (2540) ที่ศึกษาเรื่องความเครียดกับการปฏิบัติงานของพนักงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรม

อเล็กทอรอนิกส์ พบว่า พนักงานที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความเครียดไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของประณิตา ประสงค์จรรยา (2542) ซึ่งได้ทำการศึกษาความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้จัดการบริการบนเที่ยวบินและหัวหน้าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย พบว่า ผู้จัดการและหัวหน้าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความเครียดไม่แตกต่างกัน

ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ในยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นของการปฏิรูปการศึกษา และ ครูทุกคนต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวเองใหม่ ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของภาระงานที่รับผิดชอบ และครูส่วนใหญ่ สมรสแล้ว จึงทำให้มีหน้าที่การรับผิดชอบต่อครอบครัวเหมือนกัน สถานภาพสมรส ประสบการณ์ หรืออายุราชการจึงไม่มีผลทำให้ความเครียดของครูทั้งสองด้านแตกต่างกัน

ระดับการศึกษา

ด้านปัจจัยทั่วไป จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ จิระพร อุดมกิจ (2539) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของพนักงานคอมพิวเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พนักงานคอมพิวเตอร์ที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความเครียดไม่แตกต่างกัน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การเผชิญปัญหาในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันของครูเหมือนกัน และครูส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาสูง จึงมีความสามารถที่จะปรับตัวได้ดีเมื่อมีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น จึงทำให้มีความเครียดในด้านปัจจัยทั่วไปไม่แตกต่างกัน

แต่ในส่วนของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเครียดแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริอนันต์ จูฑะเทมีย์ (2523) ได้ทำการศึกษา ความเครียดของอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใน กรุงเทพมหานคร พบว่า อาจารย์พยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตร ระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับความเครียดในการสอนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของปาริชาติ ชีระวิทย์ (2541) ได้ทำการศึกษาความเครียดของพนักงานระดับปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของพนักงาน ผลการศึกษาพบว่า พนักงานที่มีการศึกษาต่างกันมีระดับความเครียดและคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของประณิตา ประสงค์จรรยา (2542) ซึ่งได้ศึกษาความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้จัดการบริการบนเที่ยวบินและหัวหน้าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย พบว่า พนักงานที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (อ้างใน ณัฐกานต์ ภาณุมาศ, 2541) ที่กล่าวว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงจะมีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถพิจารณาแก้ไขปัญหา ตัดสินใจได้ดีกว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำ และผู้ที่มีการศึกษาสูงสามารถปรับตัวได้ดีเมื่อเผชิญกับความเครียด

และจากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า ครูที่มีศึกษาระดับปริญญาตรี กับปริญญาโทมีความเครียดแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่า ในยุคปฏิรูปการศึกษา ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท จะมีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานมากกว่า สามารถพิจารณาแก้ปัญหาและตัดสินใจได้ดีกว่า มีความมั่นใจในความถูกต้องของงานมากกว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี

สถานะทางการเงิน

จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความเครียดในด้านปัจจัยทั่วไปและด้านปฏิรูปการศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพีระ ครีกครั้นจิต (2529) ได้ทำการสำรวจความเครียดและ ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเครียดของครู แตกต่างกันคือ ความพอเพียงของรายได้ และ ปัญหาการเงินหรือหนี้สิน ผลการศึกษายัง สอดคล้องกับ การศึกษาของ อูราภรณ์ บุญเรือง (2542) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของพนักงานปฏิบัติการโรงงานผลิตสียใยสังเคราะห์ ผลการศึกษพบว่า พนักงานที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ต่อเดือนต่างกัน มีความเครียดแตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งฤดี ศิริรักษ์ (อ้างใน จิราภรณ์ อุดมกิจ, 2539, หน้า 100) ซึ่งได้ศึกษาความเครียดของหัวหน้าผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ และ โรงพยาบาลทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทย พบว่า หัวหน้าหอที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่ามีความเครียดสูงกว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า

และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่พบว่า ด้านปัจจัยทั่วไป ครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้ ไม่พอใช้และมีหนี้ กับครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ พอใช้และเหลือเก็บ และครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ และเหลือเก็บ กับ ครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ มีความเครียดด้านปัจจัยทั่วไปแตกต่างกัน

ในด้านปฏิรูปการศึกษา ครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้และมีหนี้ มีความเครียดจากปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาแตกต่าง กับ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ และครูที่มีสถานะทางการเงินไม่พอใช้ มีความเครียดด้านปฏิรูปการศึกษา แตกต่างกับ ครูที่มีสถานะทางการเงินพอใช้ และเหลือเก็บ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันนี้ ครูมีการดำเนินชีวิต ที่มีการแข่งขันกันในด้าน วัตถุนิยมสูง และการเผชิญกับสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ จึงทำให้สถานะทางการเงินของครูนั้นส่งผลทำให้ มีความเครียดต่อปัจจัยทั่วไปและปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาต่างกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานะทางการเงิน กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และปัจจัย ด้านการปฏิรูปการศึกษาของครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับผลที่มี ต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไป และ อายุ ระดับการศึกษา สถานะทางการเงิน มีความสัมพันธ์ กับ ผลที่มีต่อความเครียดของปฏิรูปการศึกษา ส่วนด้าน เพศ ด้านอายุราชการ สถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดทั้งสองด้านแต่อย่างใด

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของซุมพรศรี จัตรปิยานนท์ (2538) ที่ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการ กับความเครียดของครูมัธยมศึกษา ในส่วนที่ว่า สภาวะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับความเครียด และสอดคล้องกับกับแนวคิดของ Farmer et al. (1984) ที่กล่าวว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด คือ สาเหตุจากเงิน เป็นสาเหตุที่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เช่น สภาพทางการเงิน รายได้ รวมทั้งการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสถานภาพ ทางการเงินที่ควรจะเป็น

และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริอนันต์ จูฑะเตมีย์ (2523) ได้ศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิด ความเครียดในอาจารย์พยาบาล ในปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับความเครียด และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Mclean (อ้างใน จิระพร อุดมกิจ, 2539) กล่าวว่าคนที่คน ๆ หนึ่งจะมีความสามารถในการเผชิญหน้ากับ สถานการณ์ ซึ่งนำมาซึ่งความเครียดได้หรือไม่ ขึ้นกับวัยแค่นั้น ในระยะสั้น ๆ นั้น อายุจะมีความสำคัญมาก ในการจะกำหนดว่า ใครจะเผชิญหน้ากับความเครียดได้ดีหรือไม่ดี และ Maslach (อ้างใน ณัฐกานต์ ภาณุมาศ, 2541) ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมี ประสบการณ์กับบุคคลหลายประเภท มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้น มีความสุขุมรอบคอบ รู้จัก ชีวิต มองชีวิตกว้างไกลและปรับตัวได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุน้อย กว่าและผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริอนันต์ จูฑะเตมีย์ (2523) ได้ศึกษา สาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดในอาจารย์พยาบาล ในปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใน กรุงเทพมหานคร ในส่วนที่พบว่าอาจารย์พยาบาลที่วุฒิการศึกษาต่างกันมีความเครียดต่างกัน

และสอดคล้องกับรัชนีบูล เศรษฐมรินทร์ และจินตนา ตั้งวรพงศ์ชัย (2531) ที่ศึกษาความเครียดของอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดด้านต่าง ๆ คือ อายุ และวุฒิการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Janis. (1952) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในการทำงาน ส่วนหนึ่งมาจาก อายุ การศึกษา และ สถานภาพทางการเงิน

ส่วนในด้านเพศ สถานภาพสมรส ด้านอายุราชการ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียด อาจเป็นเพราะว่า การปฏิรูปการศึกษาเพิ่งจะเริ่มต้น ความเข้าใจในบทบาทของตนเอง หน้าที่รับผิดชอบ ภาระงาน ของครูยังไม่มีความแตกต่างกัน เพศ สถานภาพสมรส อายุราชการจึงไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของครู

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรหาแนวทางในการพัฒนาให้ความรู้กับครูในเรื่องปฏิรูปการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการ และ ความเข้าใจของครู
2. ในการกำหนดนโยบาย และแผนงานที่จะมอบหมายให้ครู รับผิดชอบ และ ดำเนินการ นั้น ต้องสอดคล้องกับขีดความสามารถ และความพร้อมของครู และควรมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดกิจกรรม นันทนาการ ให้กับครู เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน และ เป็นการส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในที่ทำงาน
4. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสร้างบรรยากาศที่ดีในสถานศึกษา เช่น จัดให้มีการประชุม ระดมความคิดเห็น ในการค้นหาปัญหา และ การหาแนวทางแก้ไข
5. ในส่วนของปริมาณงาน และ จำนวนนักเรียนที่ต้องรับผิดชอบ ควรพิจารณาให้เหมาะสม กับความสามารถของครู และ ควรมีการกระจายงานอย่างทั่วถึงด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหาความแตกต่างของระดับระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก หรือ โรงเรียนในชุมชนเมือง และ รอบนอก
2. ควรมีการศึกษาในโรงเรียนสังกัดอื่น เช่น สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สังกัดสภาสถาบัน ราชภัฏ หรือสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
3. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น นอกเหนือจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เช่น ปัจจัยด้านภาระงาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน
4. ควรศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียนต่อการปฏิรูปการศึกษา
5. ควรศึกษาถึงความคาดหวังของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน ที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษา